Становище

от доц. д-р Светлана Николова Сарийска –
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен

„доктор”

по област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.2. Психология, докторска програма: "Социална психология" в секция „Социална, трудова и консултативна психология“, департамент „Психология“ в Институт за изследване на населението и човека – БАН

автор: Полина Цветанова Гудева

тема: „Възгледи за себе-ефикасност, междуличностни потребности и междуличностни отношения при служители на МВР“ с научен ръководител проф. д.пс.н. Йоланда Зографова

1. Общо описание на представените материали

По избор на научното жури съм определена за негов член по процедурата за защита на дисертационен труд на тема „Възгледи за себе-ефикасност, междуличностни потребности и междуличностни отношения при служители на МВР“ за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма: "Социална психология". Автор на дисертационния труд е Полина Цветанова Гудева – докторант към секция "Социална, трудова и консултативна психология" в департамент „Психология“ в Институт за изследване на населението и човека – БАН. Представеният от Полина Цветанова Гудева комплект материали е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на БАН. Включва дисертационен труд, автореферат и приложени публикации.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.

Професионалната самоосъщественост и удовлетвореност от отношенията са конститутивни за благоденствието и здравето. В различните концептуални модели на

психичното благополучие, професионалните и социалните отношения присъстват като основен конструкт и са с непосредствени влияния върху щастието, смисъла в живота, удовлетворението, постиженията и оптималното функциониране. В този смисъл всеки опит да се очертаят позитивните влияния на различните конструкти върху професионалния живот е с теоретична и практическа значимост. Предложеното дисертационно изследване е посветено на професионална и социална себе-ефикасност, степента на изразеност на междуличностните потребности от включеност, контрол и привързаност и субективните оценки на междуличностните отношения, използвайки като концептуална рамка теориите на А. Бандура за себе-ефикасност и на У. Щутц за фундаменталната ориентация в междуличностните отношения (и по-късните изследвания на Шнел и Хамър в контекста на деловите групи). Очертаните конструкти и отношения между тях, са с емпирична удостоверимост и могат да се приемат за принос към дискусията около факторите, които влияят върху професионалните постижения и близките теми като психично благополучие и оптимално функциониране.

3. Познаване на проблема

Представеното изследване е структурирано в две части – теоретична и емпирична. Теоретичната част обхваща задълбочени анализи на основните конструкти:

Себе-ефикасност

Този концепт е разгледан в контекста на социо-когнитивната теория на Бандура и е дефиниран като увереност за успешно справяне с типичните задачи и проблеми в работата, постигане на личните цели, както и поддържане на добри взаимоотношения с колегите. Себе-ефикасността е свързана с активността насочена към постигане на желания начин на живот от личността, и засяга възгледи относно собствените възможности, което води до различни ефекти. Движейки се в концепцията на Бандура анализът разглежда себе-ефикасността като персонална черта, която е с различни прояви в отделните домейни и дейностите в тези домейни. Възгледите за себе-ефикасността са представени чрез различните димeнсии – равнища на изразеност, генерализираност и сила. Посочени са механизмите, чрез които се създава генерализираното чувство за себе-ефикасност, както и източниците за нейното развитие: предишен персонален опит, усвояване на нови

компетентности чрез наблюдение и моделиране, вербално убеждаване, соматични, афективни и ментални състояния.

Очертани са също видове – индивидуална и колективна себе-ефикасност и техните влияния върху професионалното самоосъществяване и удовлетворение.

Междуличностни отношения и потребности

Тези конструкти са анализирани в контекста на теорията Шутц, и с една допълнителна препратка към професионалните отношения, чрез позоваване на изследванията Е. Шнел и А. Хамър. Самата фундаментална ориентация в междуличностните отношения е разкрита чрез три потребности: включеност, контрол и привързаност и тяхната проявеност. Отделените потребности са разгледани и като конститутивни за избора на поведения и роли в значимите за личността отношения, както и за обособяване на различни типове отношения. Теоретичния анализ обхваща също и динамиката на отношенията и процесите в различните социални групи. Представени са различните теоретични подходи и концепции при тяхното осмисляне.

Анализите са задълбочени и са насочени към обосноваване на връзките между отделните конструкти, което придава кохерентност на теоретичното изследване и очертава рамката на самото емпирично проучване.

Емпиричната част също се отличава с коректни статистически анализи, проведени с инструменти, с необходимите психометрични характеристики, и резултати, които съответстват на хипотезите на изследването.

4. Методика на изследването

Методиката отразява основния замисъл на изследването и на концептуалното му осмисляне. Емпиричното изследване е проведено чрез следните инструменти:

- *Въпросник за себе-ефикасност на работното място*, който включва две подскали:
- *Професионална себе-ефикасност* – включва 36 айтема разпределени в три субскали: „Възгледи за себе-ефикасност, свързани с изпълнението на работните задачи", „Възгледи за себе-ефикасност, свързани с кариерното развитие", „Възгледи за себе-ефикасност, свързани с авторитета на работното място";
- *Социална себе-ефикасност на работното място* – включва 22 айтема разпределени в 4 субскали: Субскала „Участие в социални събирания" - WSSE-SG (social

gathering), Субскала „Публично представяне“ - WSSE-PP (public performance), Субскала „Мениджмънт на конфликтите“ - WSSE-CM (conflict management) и Субскала „Търсене и предлагане на помощ“ - WSSE-HP (help seeking and offering).

- *Въпросник за изследване на фундаменталната ориентация в междуличностните отношения (FIRO-B)* обхващащ шест подскали *и* оценящ равнищата на три базови потребности;
- *Въпросник за изследване на междуличностните отношения в деловите групи* – обединяващ подскали от въпросника на Патерсън и колегите му (Patterson, West, Shackleton, Dawson, Lawthom, Maitlis, Robinson, & Wallace, 2005) и от въпросника на Фърнъм и Гудщайн (Furnham & Goodstein, 1997), допълнен с още подскали. Конструирането на въпросника очертава възможности за по-цялостно изследване на този конструкт.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 212 страници и включва 53 таблици, 5 фигури, 2 приложения и литература. Структурата включва увод като въведение в изследователската тема, общо шест глави и заключение. Библиографията е със 180, (12 на кирилица и 168 на латиница). Самото изследване е структурирано в две части – теоретична, която представя преглед на основните концепти, около които се изгражда изследването и емпирична, която обхваща: цели, задачи, хипотези, инструменти на изследването с подробно описание на психометричните характеристики и различните анализи, в контекста на формулираните хипотези. Анализите и изводите са представителни за усилията на докторантката и подкрепят верификацията на получените резултати.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите на Полина Цветанова Гудева са съдържателно обобщени и отговарят на проведеното изследване. Съгласна съм с приносите, представени в дисертационното изследване.

Като цяло бих искала да отбележа следните положителни моменти:

- създаден е модел за изследване на деловите групи с обособени параметри;
- представен е задълбочен анализ на отношенията между отделните конструкти;

- представени са емпирични доказателства за равнищата на себе-ефикасност и на изследваните потребности, както и на връзките между тези конструкти;
- апробирани и конструирани са въпросници за изследване на професионална себе-ефикасност и за междуличностни отношения в деловите групи, които биха допринесли за бъдещи научни изследвани;
- представените резултати са отражение на прецизен анализ осъществен с оригинална методика и необходимите статистически методи, което гарантира коректността на изводите и придава достоверност на заявката за реалистична приложимост при оценката на служители от системата на МВР.

7. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на темата на дисертационния труд са под формата на статии и отговарят на изискванията. Статиите са 3 и са публикувани в научни издания.

8. Автореферат

Авторефератът съдържа основните постановки в дисертационния труд, резултатите и техния анализ. Считам, че е адекватен на дисертационния труд и обективно отразява теоретичните анализи и основните резултати, представени в съдържанието на изследването.

9. Заключение

Дисертационният труд показва, че докторантката Полина Цветанова Гудева, притежава задълбочени познания по темата. Смятам, че кандидатката отговоря на условията и реда за присъждане на образователната и научната степен „доктор“ по Закона за развитие на академичния състав в Република България, ППЗРАС, Правилника за развитие на академичния състав на БАН. След изтъкнатите аргументи, както и на цялостната положителна оценка за извършеното дисертационно изследване, предлагам на научното жури да гласува положително и да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Полина Цветанова Гудева, за което давам и своя утвърдителен вот.

Пловдив, Изготвил становището:

21.08.2023 г. /доц. д-р Светлана Сарийска/